

Den engelska sjukan

Storbritannien lider som många andra länder av en stark inflation. Denna blir ej bättre av att förhållandena på arbetsmarknaden med de typiska vilda strejkerna förblivit oförändrade. Utom i ett fall. När elektrikerna »maskade» före jul, lyckades regeringen mobilisera allmänheten mot de strejkande: tredje man blev alltför mycket lidande. Därmed finns förutsättningar för att den av regeringen framlagda arbetslagstiftning, som skall göra slut på de vilda strejkerna, kan komma att bli lag. Men kommer den att fungera, frågar här fil dr Arvid Fredborg, som gjort en snabb-översikt av vad han kallar »den engelska sjukan». Så mycket är säkert, menar han, att om Storbritannien skall kunna komma in i EEC, måste inflationen hejdas och arbetsmarknadens oarter saneras bort, innan portarna öppnas i Bryssel.

Sedan någon tid har det blivit tydligt, att valutgången den 18 juni 1970 i Storbritannien ej blott ledde till ett regerings-skifte i sedvanlig mening utan till en ny regim med en ny politik. Denna bygger på en fundamental ändring av åtskilliga hittills mer eller mindre accepterade vanor. Det viktigaste är, att britterna åter måste lära sig att stå på egna ben. Staten bör endast ingripa i undantagsfall. Detta innebär en övergång från en kvantitativ socialpolitik till en selektiv, där man blott hjälper dem, som verkligen behöver det, men i gengäld ger dem bättre service.

För premiärminister Heath är huvudorsaken till Storbritanniens tillbakagång och till uppkomsten av den »engelska sjukan», att myndigheterna sedan 1945 konsekvent vant medborgarna av med ett eget ansvar för sina liv. Vid minsta svårighet har staten ingripit. Dess »featherbedding», för att använda det engelska uttrycket, har producerat ett klimat, som sänkt Storbritanniens konkurrensförmåga på en rad vitala områden.

Att ändra den hittillsvarande utvecklingen kräver politiskt kurage och tillräcklig tid. Det är icke gjort i en handvändning. Det måste innebära smärtsamma beslut. Kommer den sittande regeringen att ha mod att fatta dem?

Inflationen

Ett problem står i dag framför alla andra i betydelse. Det är den pågående inflationen. Den har i Storbritannien nått siffror, som svarar mot Sveriges. Man räknar

med en genomsnittlig höjning av levnads-kostnaderna i fjol, 1970, med 7,5 %.

Hur har brittena kommit i detta läge? Svaret är att det skett till följd av den politiska utvecklingen. Hösten 1969 öppnade den dåvarande regeringen slussarna genom att passivt godta löneökningar på 12-15 % inom den statliga sektorn, följda av motsvarande höjningar inom det enskilda näringslivet. I och för sig kan ingen påstå, att lönerna i Storbritannien är för höga. Men de plötsliga ökningarna måste bli inflationsdrivande, om de ej åtföljdes av två saker. Den ena var en stram penningpolitik från myndigheternas sida, som resulterade i en betydande arbetslöshet till följd av falissemang av de företag, som ej kunde betala de höga lönerna. Den andra måste vara en kraftig stegring av produktiviteten. För en sådan finns det sannerligen utrymme nog.

Men penningpolitiken förblev oförändrad och »the restrictive practices» fick alltjämt prägla Storbritanniens näringsliv. Till råga på allt släpptes nya betalningsmedel ut av Bank of England på order av regeringen våren 1970. Följden blev allmänt välbefinnande, »goda tider» som var avsedda att producera ett så gynnsamt klimat, att Labour vann valet i juni. Sedan hade man fått gripa sig an med den febrila inflation, som redan börjat visa sig i våras och måste accentueras under resten av 1970.

Räkningen uppgjordes som bekant utan värden, den brittiska väljarkåren. I stället konfronterades regeringen Heath med problemet. Vad har den gjort?

Regeringens åtgärder

Motståndarna är redo med svaret – ingenting. Så enkelt är det icke. Regeringens strategi har varit att undvika direkta statsingripanden, »inkomstpolitik à la Labour» med löne- och eventuellt prisstopp, trots de många råd i motsatt riktning som premiärministern mottar. I stället skulle man mobilisera allmänhetens reaktion mot inflationen. Med dess hjälp och inskränkning av statens utgifter samt stram penningpolitik hoppades Heath kunna bli herre över den genom att tvinga fackföreningarna att reducera sina löneanspråk. Det gällde då att välja rätt valplats för striden. Man ansåg sig ha funnit den när de statliga elektricitetsverkens arbetare tillgrep långsamt arbete som stridsåtgärd före jul i fjol för att få drygt 20 % löneförhöjning. Arbetsgivarparten hade bjudit 10, vilket enligt allmän uppfattning redan var för mycket.

Stridsåtgärderna väckte mycket riktigt en så allmän ovilja, att elektrikerna tvingades godta tillsättandet av en skiljenämnd under en opartisk ordförande. Dyliga åtgärder hade tidigare i regel inneburit en mer eller mindre fullständig seger för arbetarparten. Skiljedomstolen skulle med tidigare erfarenheter ha föreslagit en »kompromiss» mellan 10 och 20 % på låt oss säga 16. Men denna gång måste elektrikerna gå med på både att i instruktionerna ingick ett tydligt uttalat hänsynstagande till samhällsintressena och att regeringen ej skulle vara bunden av utslaget. Utgången är med andra ord uppskjuten. Men regeringen har de facto vunnit en

seger. Det är så mycket viktigare som en rad personalgrupper står i kö för att få lönehöjningar på upp till 30 %.

Men det räckte icke med tryck från allmänheten. Staten reducerar sina anspråk på landets resurser och vill dessutom såsom redan nämnts föra en stram penningpolitik. Åtgärder på dessa två områden kan emellertid först verka på längre sikt.

Den mini-budget, som skattkammarkanslern Arthur Barber framlade i oktober i fjol, innebar en viss, första, minskning av statens utgifter i förening med kungörandet av en skattesänkning, som träder i kraft vid framläggandet av den nya budgeten i vår.

Det kan förefalla djärvt att vilja bekämpa en inflation med en skattesänkning. Ger denna i stället icke en ny näring till brasan? Svaret blir, att detta beror på hur de pengar användes, som folk sparar på lägre skatter. Konsumeras de, kan en utspädning av penningvärdet inträda, nota bene om mängden utelöpande penningmedel tillåter det. Den brittiska regeringen är skeptisk gentemot försöken att »skatta bort» inflationen, att dra in köpkraft genom skatter. Den vill för det första nå effekten att den offentliga sektorn tager mindre av de tillgängliga medlen i anspråk främst genom reduktion av statens utgifter och utgifter. För det andra önskar den åstadkomma en situation, där folk ökar sparat och den onda cirkeln löner-priser brytes genom att företag icke med oförändrad eller blott som hittills svagt stigande produktivitet skall kunna

betala de oerhörda löneökningarna. Kraftmätningen med elektrikerna är en förpostfäktning. I fortsättningen blir Bank of England den avgörande.

Arbetsmarknadens villkor

En annan åtgärd, som främst syftar till att nå en psykologisk effekt, är den nya lagstiftningen på arbetsmarknadsområdet. Den går väsentligen fram efter samma linjer som det förslag, som år 1969 framlades av Mrs Barbara Castle men som måste dragas tillbaka, sedan premiärminister Wilson kapitulerat för fackföreningarnas ultimatum och oppositionen inom regeringen.

Alla inser, att en modern lagstiftning i fråga om arbetsmarknaden är nödvändig. Alla inser också i princip, att det är oundgängligt att göra något åt den hittillsvarande industriella anarkin. I intet annat land har det varit så lönande att gå till vild strejk som i Storbritannien. Den nya lagen i förening med en rad andra väntade åtgärder på det sociala området och i fråga om beskattningen syftar bland annat till att göra det dyrbart för en brittisk arbetare att bryta existerande avtal genom en *walk out*. Det gäller att stärka fackföreningarna, som har alldeles för liten kontroll över sina medlemmar.

Något dylikt har ett stöd av den brittiska nationens stora massa, inklusive majoriteten av de organiserade arbetarna. Men kommer den nya lagen att fungera? Det är den stora frågan. Eller kommer det att visa sig, att den brittiska mentaliteten är så mycket annorlunda än

exempelvis den svenska (ty en av förebilderna är just Sverige efter Saltsjöbadsavtalet år 1928) att oppositionen får rätt? Den anser, att det nya lagkomplexet blott blir »ett juristernas paradis.»

Naturligtvis måste dess kritik tagas med en hel del salt. Mrs Barbara Castle har förstört mycket av sitt anseende genom att i debatten i december framföra synpunkter som ej på något sätt kunde förenas med hennes eget ställningstagande år 1969. Hon har också av sin partivän Christopher Mayhew fått höra, att hon då lyckades övertyga honom om nödvändigheten av en lagstiftning och att intet som hänt senare rubbat hans övertygelse att en överväldigande majoritet av allmänhet och fackföreningsmedlemmar vill stoppa de vilda strejkerna.

Men frågan kvarstår. Kommer den nya lagen att ändra det industriella klimatet i den riktning som måste eftersträvas? Kommer den att bringa ordning i anarkin, skapa förutsättningar för en inskränkning och så småningom helt upphörande av »the restrictive practices», en höjning av produktiviteten och därmed också ett hejande av inflationen? Svaret kommer till icke ringa del att bero på vilket stöd allmänheten i fortsättningen ger strävandena att få bukt med den engelska sjukan.

Detta i sin tur har största betydelse för en andra, nästan lika revolutionerande förändring, som planeras av den nya re-

geringen. Det är den avsedda anslutningen till EEC. Sedan några månader förhandlar Europa-ministern Geoffrey Rippon som bekant med de Sex. Han har visat sig vara en skicklig förhandlare, som vetat att spela på strängar, som gett ljud ifrån sig. Men underhandlingarna befinner sig blott i sitt begynnelsestadium. Det är ännu omöjligt att överblicka, om resultatet blir sådana villkor, att de kommer att godtas av en majoritet i underhuset i höst eller början av nästa år.

Stämningen bland gemene man i Storbritannien är till övervägande del kritisk. Frestelsen för oppositionen att utnyttja detta måste vara utomordentligt stor. Flerpartiet inom Labours parlamentsgrupp är redan inställt på detta och de hjälpes av en betydande grupp konservativa, som är skeptiska eller motståndare. Skulle betingelserna vara någorlunda gynnsamma torde arbetarpartiet icke officiellt gå emot. Men vad är »någorlunda»?

Allt som händer i Storbritannien i dag rör sig kring en enda kärnpunkt: den ekonomiska utvecklingens möjligheter. Om Heath kan skapa ordning bland den engelska arbetsmarknadens egendomligheter, eller om han i varje fall kan visa konkreta resultat under detta år, är Storbritannien med ens en attraktiv partner inom ett utvidgat EEC. Om ej, ökas svårigheterna att få det eftertraktade inträdet.